

Εμπειρίες από το κίνημα αυτομειώσης
στην Ιταλία την δεκαετία του '70

οδός αντίστασης

Εισαγωγή

Το εντυπάκι που κρατάτε στα χέρια σας αποτελεί μια προσπάθεια να μεταφερθεί, στο εδώ και στο σήμερα, η εμπειρία ενός ριζοσπαστικού κινήματος που έλαβε χώρα στην Ιταλία την δεκαετία του '70. Ο χώρος και ο χρόνος που αναπτύχθηκαν οι τότε κοινωνικές αρνήσεις σίγουρα δεν έχουν καμία εμφανή σχέση με το χώρο και το χρόνο που ζούμε εμείς. Όμως έχουν ένα κοινό υπόβαθρο – την κρίση – η οποία ιστορικά οδήγησε σε πολλές κοινωνικές ανακατατάξεις και παρήγαγε στιγμές μαζικής άρνησης και αγώνα ενάντια στο καπιταλιστικό μοντέλο ζωής. Αναγνωρίζουμε πως οι συγκρίσεις έχουν ενδιαφέρον στο βαθμό που μπορούν να εμπνεύσουν διαδικασίες αγώνα και αντίστασης.

Οι συνθήκες κρίσης των καπιταλιστικών οικονομιών είναι παρόμοιες και ιστορικά επαναλαμβάνονται. Στην Ελλάδα του 2010, ήδη έχουμε αρχίσει να βιώνουμε την «αναδιάρθρωση της παραγωγής», η οποία πρακτικά και συνοπτικά σημαίνει μείωση των μισθών και του κόστους εργασίας συνολικά, σε μια προσπάθεια να επιτύχουν οι επιχειρήσεις αύξηση των κερδών τους. Αυτό επιτυγχάνεται με την ιδιωτικοποίηση πολλών δημόσιων οργανισμών, με το κλείσιμο επιχειρήσεων και την εντατικοποίηση-πειθάρχηση της εργασίας σε όλους σχεδόν τους παραγωγικούς κλάδους.

Από την άλλη βιώνουμε την αύξηση του κόστους της «βασικής κατανάλωσης», τόσο των λεγόμενων δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών (ΔΕΚΟ) όσο και των προϊόντων πρώτης ανάγκης που πωλούνται στα σούπερ μάρκετ.

Όσον αφορά στην αναδιάρθρωση της παραγωγής, δηλαδή ουσιαστικά στη μείωση του κόστους εργασίας, αυτή επιτυγχάνεται στον ιδιωτικό τομέα μέσω της ύπαρξης υψηλής ανεργίας, η οποία αναγκάζει από τη μία τους άνεργους να δέχονται εξευτελιστικούς μισθούς προκειμένου να βρουν δουλειά για να ζήσουν και από την άλλη τους εργαζόμενους να είναι διατεθειμένοι να εργαστούν με τον ίδιο ή και χαμηλότερο μισθό, μπροστά στο φόβο να χάσουν τη δουλειά τους αφού όλο και κάποιος άνεργος περιμένει στην ουρά.

Η αναδιάρθρωση της παραγωγής ενισχύεται από τις συνθήκες ελαστικοποίησης (ημιαπασχόληση – ημιασφάλιση) και από τη «μαύρη» εργασία. Επίσης, η μείωση του κόστους εργασίας ενισχύεται θεσμικά και από την συνειδητή κρατική απόφαση για ουσιαστική κατάργηση της δυνατότητας των εργαζομένων να διεκδικούν τα ένσημα τους μέσω του ΙΚΑ και να αντιστέκονται στις αυθαιρεσίες των αφεντικών μέσω της επιθεώρησης εργασίας. Τα μέτρα που προώθησε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και επισφραγίστηκαν από το κράτος μετέτρεψαν σε κανόνα μια ήδη υπάρχουσα κατάσταση.

Στο δημόσιο τομέα, η αναδιάρθρωση της παραγωγής γίνεται άμεσα, με την περικοπή θέσεων εργασίας και τη στασιμότητα ή μείωση των μισθών. Στη

γλώσσα της εξουσίας, η πολιτική αυτή εκπορεύεται από την ανάγκη μείωσης των δημόσιων δαπανών λόγω του τεράστιου δημόσιου χρέους αλλά και από την παραπλανητική ρητορεία κράτους- επιχειρηματιών -ΜΜΕ, σε σχέση με τον «τεμπέλη δημόσιο υπάλληλο που τον ζει ο φορολογούμενος πολίτης».

Η πραγματικότητα όμως είναι ότι η εντεινόμενη κρίση στην Ελλάδα και στις άλλες χώρες της Ευρώπης δεν οφείλεται στους δημοσίους υπαλλήλους. Οι κρίσεις κατά κανόνα ξεσπούν, όταν οι επιχειρήσεις αδυνατούν να διατηρήσουν τα υψηλά τους κέρδη και αρχίζουν να μειώνουν τις παραγωγικές τους δραστηριότητες. Η αδυναμία διατήρησης υψηλών κερδών οφείλεται στην αποτυχία εξεύρεσης νέων κερδοφόρων πεδίων (επενδύσεις), στην δυσκολία μείωσης των μισθών ή αύξησης της έντασης εργασίας λόγω ατομικών και συλλογικών αντιστάσεων (συλλογικές συμβάσεις, εργασιακά κεκτημένα, εργατικοί αγώνες) και στη δυσκολία να αυξάνουν άμεσα και συνεχώς τις τιμές των προϊόντων τους, προκειμένου να διατηρήσουν τα κέρδη τους, λόγω του μεταξύ τους ανταγωνισμού. Οι παραπάνω παράγοντες, ο συνδυασμός των οποίων δημιουργεί το περιβάλλον εκδήλωσης και εξέλιξης της κρίσης φανερώνουν ως κύρια αιτία της την ίδια την φύση του καπιταλιστικού συστήματος για συνεχή κερδοφορία και επέκταση και όχι η ύπαρξη του οποιοδήποτε δυσλειτουργικού δημόσιου τομέα.

Σχετικά με την ελληνική πραγματικότητα, τα κόμματα στο παρελθόν ευνόησαν τη δημιουργία ενός κομματικά ελεγχόμενου δημόσιου τομέα, για να τον χρησιμοποιήσουν ως δεξαμενή ψήφων μέσω των διορισμών, ενώ τα λεφτά από τα ταμεία των δημόσιων υπηρεσιών, προφανώς και δεν μπήκαν στις τσέπες της πλειοψηφίας των υπαλλήλων. Αν και η «ελληνική νοοτροπία» για τη θέση του δημόσιου υπάλληλου διαφέρει σημαντικά από την ευρωπαϊκή, είναι εντελώς άστοχο να χρεώνεται η παρακμή αυτών των υπηρεσιών στη νοοτροπία των υπαλλήλων. Όσοι γνωρίζουν τις καταστάσεις, ξέρουν ότι οι λειτουργικές δομές που επιβλήθηκαν από τις κυβερνήσεις στις περισσότερες δημόσιες υπηρεσίες ήταν σκόπιμα ανεπαρκείς, ώστε να παρακμάσουν, προκειμένου να «δικαιολογείται» αργότερα η ιδιωτικοποίησή τους.

Το πρώτο σημαντικό σημείο από το παράδειγμα της Ιταλίας τη δεκαετία του 70', το οποίο σχετίζεται και με την παρούσα κατάσταση στην Ελλάδα, έχει να κάνει με τη στρατηγική κράτους και κεφαλαίου στους τομείς της παραγωγής και της κατανάλωσης βασικών αγαθών και υπηρεσιών.

Σύμφωνα με αυτή τη στρατηγική, κράτος και κεφάλαιο επιτίθενται στην πλευρά της παραγωγής, μέσω της μείωσης των μισθών και άλλων εργασιακών δικαιωμάτων. Παράλληλα επιτίθενται συνολικά στο βιωτικό επίπεδο, είτε άμεσα με αυξήσεις στους φόρους, είτε έμμεσα με τις ιδιωτικοποιήσεις, οι οποίες τις περισσότερες φορές αυξάνουν τις τιμές των δημόσιων αγαθών (π.χ χρήση οδικού δικτύου με αυξημένα διόδια) αφού γίνονται πεδία κέρδους για κάποιους επιχειρηματίες. Η επίθεση ολοκληρώνεται, με τις τιμές των προϊόντων πρώτης ανάγκης που πωλούνται στα σούπερ μάρκετ να

παραμένουν πολύ υψηλές, συγκριτικά με τους χαμηλούς μισθούς.

Σε κάθε περίπτωση, αυτοί που πλήττονται κυρίως στην παραγωγή είναι οι άνεργοι, οι επισφαλείς (ελαστική απασχόληση-μαύρη εργασία) και οι μισθωτοί εργαζόμενοι ενώ η επίθεση στο βιοτικό επίπεδο έχει πιο «διαταξικά» αποτελέσματα αφού μαζί με τους παραπάνω πλήττονται και οι χαμηλοσυνταξιούχοι, οι αυτοαπασχολούμενοι και οι μικροί ελεύθεροι επαγγελματίες με μικρά κέρδη καθώς και τα αντίστοιχα νοικοκυριά.

Στην Ιταλία μετά το '08 εμφανίστηκαν, μέσα στα συνδικάτα, ισχυρές εργατικές επιτροπές βάσης οι οποίες δρούσαν αυτόνομα από την εθνική συνδικαλιστική ηγεσία. Δρούσαν τόσο στην πλευρά της παραγωγής -στο εργοστάσιο- όσο και στην πλευρά των βιοτικών αναγκών, προτρέποντας τα νοικοκυριά να μην πληρώνουν τις αυξήσεις στις τιμές, κυρίως των δημόσιων αγαθών, ή να πληρώνουν ένα ποσοστό αυτών. Τα νοικοκυριά μπορούσαν να οργανώνονται αλλά και να επικοινωνούν με τις επιτροπές βάσης, μέσω των τοπικών συνελεύσεων γειτονιάς.

Σήμερα στην Ελλάδα και μετά από μια περίοδο καπιταλιστικής επέκτασης, ο επίσημος συνδικαλισμός με τους κάθε λογής «αντιπροσώπους των εργαζομένων», έχει ενσωματωθεί, κομματικοποιηθεί και παρακμάσει. Ενώ βασικός του ρόλος είναι να λειτουργεί ως βαλβίδα αποσυμπίεσης των κοινωνικών αντιδράσεων.

Από την άλλη, οι τοπικές συνελεύσεις που δημιουργήθηκαν μετά την εξέγερση του Δεκέμβρη του 2008, φάνηκε να κάνουν τα πρώτα διερευνητικά βήματα σε ένα πεδίο, αυτό της γειτονιάς, το οποίο είχε χάσει τη σημασία του λόγω του ευρύτερου ατομισμού που διέρρηξε τις κοινωνικές σχέσεις αλληλεγγύης και αγώνα τις τελευταίες δεκαετίες.

Δύσκολα λοιπόν μπορεί να ισχυριστεί κάποιος/α ότι το ιταλικό παράδειγμα με το συντονισμό αυτόνομων εργατικών επιτροπών-τοπικών συνελεύσεων γειτονιάς, το οποίο έδωσε ταχύτητα και μαζικότητα στην πρακτική των αυτομειώσεων, μπορεί άμεσα να ισχύσει και για τα ελληνικά δεδομένα. Ωστόσο τα αυτόνομα και ανεξάρτητα από κόμματα σωματεία ή οι ριζοσπαστικές μειοψηφίες σε διάφορους κλάδους φαίνεται να έχουν μια ανοδική τάση τα τελευταία χρόνια(π.χ. το Σωματείο Βάσης Εργαζομένων Οδηγών Δικύκλου, το Σωματείο Σερβιτόρων Μαγειρών, οι συνελεύσεις και κινήσεις αλληλεγγύης στην Κ. Κουνεβα κ.α.).

Ένα πρώτο συμπέρασμα πάντως από τη παραπάνω στρατηγική επίθεσης τόσο στην πλευρά της παραγωγής (μείωση μισθών σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα) όσο και στην πλευρά της κατανάλωσης (αυξήσεις φόρων-τιμών), απαιτούν κατ' αντίστοιχο τρόπο μεθόδους αντίστασης και στα δύο πεδία. Άλλωστε δεν έχει νόημα ακόμη και μια αύξηση στους μισθούς, όταν αυτή εξανεμίζεται στην μεγαλύτερη αναλογικά αύξηση των τιμών.

Από το 2008 που άρχισε να γίνεται αισθητή η κρίση στην Ελλάδα, διάφορες "κινήσεις πολιτών" έχουν δραστηριοποιηθεί σε σχέση με την ακρίβεια, τα διόδια ενώ έχει αναπτυχθεί από αντιεξουσιαστικές ομάδες και η πρακτική απαλλοτρίωσης εμπορευμάτων από τα σούπερ μάρκετ και το μοίρασμα τους στις λαϊκές αγορές.

Το δεύτερο συμπέρασμα είναι ότι οι ιδιωτικοποιήσεις δημόσιων αγαθών, φέρνουν σε κρίση τα κοινωνικά φαντασιακά περί δημόσιων κοινών αγαθών. Η ταύτιση του δημόσιου με το κρατικό μπορεί να οδηγήσει σε αγώνες υπεράσπισης της υπάρχουσας κατάστασης χωρίς να γίνεται κριτική στο ρόλο του κράτους στην διαχείριση-ενσωμάτωση των συλλογικών αναγκών και κεκτημένων. Από την άλλη η υπεράσπιση των δημόσιων αγαθών -ως κοινών αγαθών- βάζει το ζήτημα του ελέγχου. Διαφορετικό έλεγχο έχει ένας ιδιοκτήτης ή μια επιχείρηση διαφορετικό έλεγχο έχει ένας κοινωνικός συσχετισμός όπως διαμορφώνεται εντός του κράτους. Στην κρατική διαχείριση-μεσολάβηση, λόγω του ότι αυτή αποτελεί στιγμή του κοινωνικού ανταγωνισμού του παρελθόντος, μπορούν να υπάρχουν ακόμα ρωγμές είτε συνειδησιακές είτε συνδικαλιστικές είτε αγωνιστικές. Οπότε το πέρασμα του ελέγχου σε μία ιδιωτική επιχείρηση οδηγεί πιθανώς σε μια δυσκολότερη κατάσταση τόσο για τους αγώνες μέσα στην επιχείρηση όσο και για τους αγώνες για τα δημόσια αγαθά γενικά. Αυτό όμως μπορεί να οδηγήσει και σε αντίθετα αποτελέσματα αφού εξαρτάται από το συλλογικό φαντασιακό γύρω από τα "κοινά". Για παράδειγμα η ιδιωτικοποίηση των διοδίων έφερε σε καλύτερη διαπραγματευτική θέση την άρνηση πληρωμών ή η αλλαγή στην πολιτική γύρω από το νερό και τα αποτελέσματα που μπορεί να έχει προκαλεί μεγαλύτερη αγανάκτηση παρά φόβο ή παραίτηση.

Το τρίτο και σημαντικότερο συμπέρασμα είναι πως περισσότερος κόσμος πρέπει να δραστηριοποιηθεί και να βγει από το καβούκι του. Το κράτος και οι επιχειρηματίες μπορούν ευκολότερα να επιβάλουν τις αποφάσεις τους, όταν οι συλλογικές αντιστάσεις είναι αδύναμες και οι άνθρωποι βουτηγμένοι στον ατομισμό. Κάτι τέτοιο φαίνεται ξεκάθαρα σήμερα, όπου κατεκτημένα με αγώνες δικαιώματα καταργούνται από τη μια μέρα στην άλλη.

Ένας τρόπος συλλογικής κατεύθυνσης είναι η δημιουργία αυτόνομων σωματείων ή εργατικών ομάδων και η ενίσχυση της δομής τους. Είναι αστείο να περιμένει πλέον κάποιος/α ουσιαστικές διεκδικήσεις από τον επίσημο γραφειοκρατικό συνδικαλισμό. Ο άλλος τρόπος είναι η δημιουργία και η ενίσχυση αμεσοδημοκρατικών τοπικών συνελεύσεων και των αυτόνομων-ανεξάρτητων κομματικά πολιτικών ομάδων, που δραστηριοποιούνται τοπικά.

Αν η λογική του ατομικού συμφέροντος που επιβάλει η εξουσία και η διάχυτη κοινωνική αντίληψη «ο καθένας για την πάρτη του» οδήγησαν τα πράγματα στην σημερινή κατάσταση, τότε οι συλλογικές απαντήσεις για να πάρουμε πίσω αυτά που μας ανήκουν... είναι η μόνη λύση.

Ιστορικό πλαίσιο

Ανασυγκρότηση και οικονομική ανάπτυξη

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η ιταλική άρχουσα τάξη, με τη βοήθεια του σχεδίου Μάρσαλ, ξεκίνησε την ανοικοδόμηση της καπιταλιστικής οικονομίας. Τα κόμματα της Αριστεράς, μαζί και το Κομμουνιστικό Κόμμα Ιταλίας, συνεργάστηκαν μαζί τους. Οι επαναστατικές ελπίδες των εργαζομένων, που είχαν πολεμήσει εναντίον του φασισμού, ξεπουλήθηκαν για μια θέση στην κυβέρνηση. Σε όλη τη χώρα ομάδες αντιφασιστών, οι οποίες ήταν ένοπλες από την εποχή της Αντίστασης και προετοιμάζονταν τώρα για την καταπολέμηση της παρουσίας των ΗΠΑ, πείστηκαν να καταθέσουν τα όπλα τους. Αφού διευθετήθηκε η απειλή της ένοπλης εξέγερσης, η αστική τάξη ανέτρεψε γρήγορα τους κομμουνιστές από την κυβέρνηση και ξεκίνησε ένα πρόγραμμα καταστολής των εργατικών οργανώσεων. Τα συνδικάτα, ιδιαίτερα το μαχητικό σωματείο των εργαζομένων μέταλλου (FIOM) στη Fiat, διαλύθηκαν. Οι συνθήκες ήταν πλέον ώριμες για την εξαιρετική ανάπτυξη της ιταλικής βιομηχανίας, η οποία διήρκεσε 1948 με 1962.

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, με σημαντική οικονομική υποστήριξη από το κράτος, εμφανίστηκαν μαζικές επενδύσεις ιδίως στον τομέα των βιομηχανιών που εξήγαγαν και στην παραγωγή αυτοκινήτων. Η βιομηχανία εκσυγχρονίσθηκε και πιο σύγχρονες μέθοδοι εισήχθησαν στα εργοστάσια. Η ανάπτυξη αυτή, φυσικά απέιχε πολύ από τα συμφέροντα των εργαζομένων καθώς βασίζονταν σε μεγάλο βαθμό στην χαμηλόμισθη εργασία τους.

Αυτή η βιομηχανική ανάπτυξη ήταν συγκεντρωμένη στις βόρειες πόλεις και βασίσθηκε σε μια πολιτική διατήρησης της νότιας Ιταλίας φτωχής και υπανάπτυκτης. Μεταξύ 1950 και 1967, περίπου 17.000.000 Ιταλοί, περισσότερο από το ένα τρίτο του πληθυσμού, μετακινήθηκε από τη μία περιοχή στην άλλη. Παρά το γεγονός ότι ένα ορισμένο ποσό των μικρών βιομηχανιών και των οικοδομικών έργων ήρθε προς το Νότο, δεν ήταν αρκετό για να αποτρέψει μια μαζική μετανάστευση προς το βορρά. Αυτή η συνεχής πηγή εργατικού δυναμικού ήταν ακριβώς αυτό που τα ιταλικά αφεντικά χρειαζόταν. Τους βοήθησε να κρατήσουν τους μισθούς προς τα κάτω, ακόμα και όταν η ζήτηση για εργαζόμενους άρχισε να αυξάνεται.

Επανεμφάνιση των αγώνων και κρίση κερδοφορίας

Το έτος 1962 ήταν η χρονιά που αυτή η κατάσταση άρχισε να αλλάζει. Οι εργαζόμενοι στη Fiat (μια από τις μεγαλύτερες αυτοκινητοβιομηχανίες) κατέβηκαν σε απεργία και διαδήλωσαν στους δρόμους του Τορίνο. Η ζήτηση για εργαζόμενους, που προκλήθηκε από την έκρηξη του 1959, είχε αρχίσει να ωθεί τους μισθούς πάνω, ενώ η ανεργία μειώνονταν. Τα ιταλικά αφεντικά έπαψαν να έχουν τα τεράστια κέρδη που είχαν συνηθίσει κατά τα έτη της αλματώδους ανάπτυξης. Τώρα, αντί της ώθησης της παραγωγικότητας από την εισαγωγή νέων μηχανημάτων, όπως είχαν κάνει παλαιότερα, έστρεψαν την πίεση προς

στους εργαζόμενους ώστε να εργαστούν σκληρότερα. Οι ταχύτητες στις γραμμές παραγωγής αυξήθηκαν τόσο ώστε να θεωρούνται οι υψηλότερες στην Ευρώπη. Η απουσία ή η διάλυση των επίσημων εργατικών οργανώσεων, αρχικά, ανέστειλαν την δυνατότητα για άμεσες αντιδράσεις.

Από 1968 οι εργάτες άρχισαν να περνούν στην αντιμετώπιση για μια ακόμη φορά. Η συχνότητα των απεργιών και των απουσιών αυξήθηκαν γρήγορα, ακόμα και στο νότο υπήρξε μια σειρά βίαιων ταραχών. Από τα τέλη της δεκαετίας του '60 η ιταλική οικονομία εισέρχεται σε ακόμα μία δύσκολη φάση. Ο ανταγωνισμός των αγορών αυξήθηκε μεταξύ ιταλικών και ξένων επιχειρήσεων, ιδίως των ΗΠΑ. Οι μικρές επιχειρήσεις έρχονται ολοένα και περισσότερο αντιμέτωπες είτε με εκκαθάριση είτε με συγχωνεύσεις σε μία ή σε μεγαλύτερα μονοπώλια.

Ιστορικός Συμβιβασμός – Το Κομμουνιστικό Κόμμα αναλαμβάνει την διατήρηση της ταξικής και κοινωνικής ειρήνης

Το 1969 έληξαν πάνω από 50 από τις πιο σημαντικές τριετείς συμβάσεις εργασίας στο κλάδο της μεταλλουργίας. Πολλές από τις μεγάλες επιχειρήσεις ήταν πρόθυμες να διαπραγματευτούν νέους όρους και να έρθουν σε συνδιαλλαγή με τα συνδικάτα όσο πιο ειρηνικά ήταν εφικτό, αποφεύγοντας έτσι τη μεγάλη κλίμακας διατάραξη της παραγωγής. Από την πλευρά τους τα επίσημα συνδικάτα και το Κομμουνιστικό Κόμμα, καθώς και οι κοινοβουλευτικοί εκπρόσωποι τους, ήταν έτοιμοι να κάνουν μια συμφωνία. Είχαν την ελπίδα να ενισχύσουν τη θέση τους και η σημασία τους να αναγνωρίζεται επίσημα. Το Κομμουνιστικό Κόμμα είχε όνειρα για μια ακόμη φορά να εισέλθει στην κυβέρνηση. Τους ανησυχούσε επίσης η ύπαρξη διάφορων ανεπίσημων επιτροπών των εργαζομένων και «επιτροπών βάσης» που είχαν προκύψει κατά το προηγούμενο έτος. Ως αντάλλαγμα της «εργασιακής ειρήνης», θα ζητούσαν υψηλότερους μισθούς και την υπόσχεση κοινωνικών μεταρρυθμίσεων. Αλλά για να διασφαλιστεί η διαπραγματευτική τους θέση έπρεπε να κινητοποιήσουν τους εργαζομένους, τουλάχιστον τόσο ώστε να δείξουν τη δύναμή τους. Και αυτό ήταν το μεγάλο λάθος τους, γιατί οι εργάτες είχαν ήδη αρκετή. Δεν επρόκειτο να παίξουν το προσυμφωνημένο παιχνίδι των συνδικαλιστών και του ΚΚΙ.

Αυτονομία των αγώνων – νέες μορφές οργάνωσης και δράσης

Πριν τα συνδικάτα τους ξεπουλήσουν, οι εργαζόμενοι είχαν μπει ήδη σε κίνηση. Οι κινητοποιήσεις τους γρήγορα ξέφυγαν από τον έλεγχο των συνδικάτων. Για παράδειγμα, όταν οι εργαζόμενοι στη Fiat κλήθηκαν σε μονοήμερη προειδοποιητική απεργία ως διαμαρτυρία για την δολοφονία ενός εργαζομένου κατά τη διάρκεια ταραχών στην πόλη Battipaglia, αρνήθηκαν να εγκαταλείψουν το εργοστάσιο και αντ' αυτού το κατέλαβαν. Πολύ γρήγορα οι άνθρωποι άρχισαν να αναπτύσσουν στόχους, τακτικές και οργάνωση τα οποία δεν είχαν καμία σχέση με αυτά που τα συνδικάτα ακολουθούσαν. Δεν ήθελαν απλώς μια αύξηση των μισθών. Ήθελαν την κατάργηση του συστήματος ταξινόμησης, ισότιμες αυξήσεις για όλους και τη δραστική μείωση της ταχύτητας εργασίας. Αντί να κατεβούν παθητικά στην απεργία, όπως ήθελαν τα συνδικάτα τους, άρχισαν να οργανώνουν έναν αγώνα μέσα στα εργοστάσια, με μαζικές συγκεντρώσεις στους χώρους εργασίας, εκ περιτροπής απεργίες σε διάφορους τομείς που έφεραν την παραγωγή σε στασιμότητα, πορείες μέσα στα εργοστάσια που περιελάμβαναν ζημιές στις εγκαταστάσεις, καθώς και την άμεση αντιπαράθεση με τη διοίκηση. Νέες οργανώσεις άρχισαν να παίρνουν τον έλεγχο του αγώνα, όπως οι επιτροπές βάσης στο Pirelli (Μιλάνο) και στο χημικό εργοστάσιο στο Porto Marghera, η συνέλευση των εργαζομένων-φοιτητών στο Fiat Mirafiori (Τορίνο).

Επίσης άρχισαν να εμφανίζονται εφημερίδες των εργοστασίων, σύνδεσμοι καθορίστηκαν με ομάδες μαθητών, καθώς και τακτικές συναντήσεις στις πύλες του εργοστασίου.

Αυτή η έκρηξη μέσα στα εργοστάσια απέδειξε αποφασιστικά ότι η «οικονομική-εταιρική σχέση» που τα αφεντικά και τα συνδικάτα ονειρεύονταν δεν μπορούσε να συμβεί. Η αυξανόμενη χρήση της «γραμμής συναρμολόγησης» στις τεχνικές παραγωγής των ιταλικών επιχειρήσεων είχε αλλάξει ριζικά τη φύση της εργασίας και του εργατικού δυναμικού. Οι παλαιότεροι, ειδικευμένοι εργαζόμενοι, με υπερηφάνεια για την εργασία τους, οι οποίοι αποτελούσαν τη ραχοκοκαλιά των συνδικάτων και των ΚΚ, δεν είχαν θέση ανάμεσα σε μια νεότερη γενιά εργαζομένων των οποίων οι ατομικές δεξιότητες ήταν άνευ σημασίας και οι οποίοι δεν έδιναν δεκάρα για την «αξιοπρέπεια της εργασίας». Πολλοί από αυτούς τους νέους εργαζομένους είχε έρθει από το νότο, από τις γεωργικές κοινότητες με μακρά ιστορία άμεσων και βίαιων αγώνων, όπου η πυρπόληση του τοπικού δημαρχείου ή η κατάληψη γης αποτελούσαν κοινά βιώματα. Ήταν κομμάτι μιας μαχητικής παράδοσης, και όχι μέρος της παράδοσης της συνδικαλιστικής οργάνωσης. Έτσι, όταν η μαχητικότητα των εργαζομένων αυτών ήρθε στο φως, τα συνδικάτα δεν ήταν σε θέση να διοχετεύσουν την πάλη σε αιτήματα για υψηλότερους μισθούς και μεταρρυθμίσεις, όπως έκαναν τα γαλλικά συνδικάτα το 1968. Με την ελπίδα να αποκατασταθεί η κοινωνική ειρήνη, τα αφεντικά απελπισμένα πραγματοποίησαν μεγάλες παραχωρήσεις στους μισθούς. Μεταξύ του 1969 και το 1970 οι μισθοί αυξήθηκαν κατά 23,4% σε σύγκριση με το μέσο όρο ετήσιας αύξησης - μόλις το 9% -των προηγούμενων 10 χρόνων.

Η άρχουσα τάξη ανέπτυξε δύο τακτικές για την αντιμετώπιση της μαχητικότητας: την παραχώρηση μεταρρυθμίσεων από τη μια πλευρά, και την ανοιχτή καταστολή, από την άλλη. Η συνέχιση του αγώνα μέσα στα εργοστάσια και η επέκτασή της στις εργατικές κοινότητες σήμαινε ότι η άρχουσα τάξη έτινε περισσότερο στη δεύτερη επιλογή. Στα εργοστάσια οι μαχητικοί εργάτες είτε απολύονταν είτε μετακινούνταν σε άλλες θέσεις εργασίας, φασίστες «φυτεύτηκαν» για να κατασκοπεύουν τις αγωνιστικές διαδικασίες, και πολλές μικρές επιχειρήσεις έκλεισαν. Ταυτόχρονα, η ανεργία και οι τιμές αυξήθηκαν απότομα.

Πετρελαϊκή κρίση και επίθεση στην οικιακή κατανάλωση

Το 1973, η πετρελαϊκή κρίση εμφανίζεται στην Ιταλία, όπως και σε άλλες δυτικές χώρες. Οι πιο ενήμεροι τεχνοκρατικοί τομείς και αναμφισβήτητοι ηγέτες των μεγάλων ιταλικών μονοπωλίων (όπως ο Ανιέλι, η FIAT), συγκεντρωμένοι γύρω από τον Carli – πρόεδρο της Τράπεζας της Ιταλίας – προτείνουν και, τον Ιούνιο του 1974, υποχρεώνουν την κυβέρνηση να δεχτεί ένα μεταρρυθμιστικό σχέδιο το Σχέδιο Carli. Θεμελιωμένο στην κεφαλαιώδη υπόθεση της σιωπηρής συναίνεσης του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος (ΙΚΚ), ή τουλάχιστον της ουδετερότητάς του, αυτό το σχέδιο υποστηρίζει δύο ουσιαστικούς στόχους. Αφενός, να αναδιαρθρώσει την παραγωγή (διαφοροποίηση μερικών βιομηχανικών τομέων και εμφανώς της αυτοκινητοβιομηχανίας, διατύπωση ενός προγράμματος πυρηνικής ενέργειας) και, από την άλλη πλευρά, να μειώσει, στο επίπεδο της κατανάλωσης, τις δημόσιες δαπάνες. Σε ένα γενικότερο επίπεδο, το Σχέδιο Carli επιδιώκει να αναθέσει το βάρος της ιταλικής οικονομικής μεταρρύθμισης στην εργατική τάξη μέσω της μείωσης της οικιακής κατανάλωσης.

Συγκεκριμένα, η αξιωματική αρχή της κυβέρνησης περί 'δίκαιης κοστολόγησης' των δημόσιων υπηρεσιών είχε ως επακόλουθο μια μαζική άνοδο των τιμών στις συγκοινωνίες, στο ηλεκτρικό ρεύμα, στο τηλέφωνο, στην ιατρική περίθαλψη και στη στέγαση. Τον Ιούλιο, εκτός από ελάχιστες τροποποιήσεις που προτάθηκαν από το Ι.Κ.Κ., το Κοινοβούλιο ενέκρινε αυτό το πρόγραμμα με αυξήσεις που ξεπερνούσαν το 50%.

Το πέρασμα από το εργοστάσιο στη γειτονιά

Από το Θερμό Φθινόπωρο* του 1969 και μετά, η ταξική πάλη στην Ιταλία άρχισε να εξαπλώνεται από τα εργοστάσια σε κάθε τομέα της ζωής των ανθρώπων. Η εργατική τάξη άρχισε να αγωνίζεται ενάντια στις απαράδεκτες συνθήκες στέγασης με ευρείες και παρατεταμένες απεργίες ενοικίων και μαζικές καταλήψεις κενών διαμερισμάτων. Επίσης εμφανίστηκαν αγώνες κατά της αύξησης των τιμών των τροφίμων και των μετακινήσεων, για τα ανεπαρκή σχολεία και παιδικούς σταθμούς, καθώς και για τις απαράδεκτες ιατρικές εγκαταστάσεις. Άρχισε, λοιπόν, να δημιουργείται μια διαδικασία αγώνα εντός των εργατικών κοινοτήτων, εμπλέκοντας ταυτόχρονα ένα μεγάλο κομμάτι των γυναικών που ήταν παραγκωνισμένο στο ρόλο της οικιακής εργασίας. Η ιταλική εργατική τάξη αναγνώρισε ότι οι ανάγκες της για μια πιο ελεύθερη και πιο ευτυχισμένη ζωή, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί με την αύξηση της αγοραστικής δύναμης των επιμέρους ομάδων εργαζομένων.

Μιλάμε για ένα "αυτόνομο" κοινωνικό κίνημα, επειδή είναι αυτόνομο από τα κόμματα και τα συνδικάτα. Αρνούμενοι/ες την εκπροσώπηση και την αντιπροσώπευση, οι εκμεταλλεζόμενοι/ες φροντίζουν να υποστηρίξουν τις ανάγκες τους, χωρίς διαμεσολάβηση και χωρίς καμιά εμπιστοσύνη στους θεσμούς -εδώ και τώρα-, χωρίς να περιμένουν μια υποθετική και μακρινή επανάσταση που προετοιμάζεται από τα πάνω.

*Το φθινόπωρο του 1969 οι ταξικοί αγώνες στην Ιταλία έφτασαν σε ένα εκρηκτικό σημείο. Άγριες απεργίες, μαζικές διαδηλώσεις, καταλήψεις εργοστασίων και σαμποτάζ – έξω από τον συνδικαλιστικό έλεγχο – αποτέλεσαν την έκφραση μιας συνολικότερης κριτικής στον καπιταλισμό πολύ πέρα από τα μισθολογικά ζητήματα. Το ιταλικό κράτος απάντησε με την «στρατηγική της έντασης», την χρησιμοποίηση δηλαδή φασιστικών συμμοριών οι οποίες με την μέθοδο της προβοκάτσιας όξυναν την καταστολή απέναντι στο κίνημα. Τρανταχτό παράδειγμα παραμένει η έκρηξη βόμβας σε τράπεζα στο Μιλάνο όπου σκοτώθηκαν 14 άτομα και την χρέωσαν σε δύο αναρχικούς εκ των οποίων ο ένας «εκπαραθυρώθηκε» βρίσκοντας τραγικό θάνατο ενώ βρισκόταν στα χέρια της αστυνομίας. Ακολούθησε σφοδρή επίθεση στους ριζοσπαστικούς χώρους από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, χρόνια αργότερα αποδείχθηκε πως η βόμβα ήταν έργο των φασιστών και της μυστικών υπηρεσιών.

Αγώνες για την αυτομείωση

Το κομμουνιστικό κόμμα και τα συνδικάτα καλούν τον λαό να σφίξει κι άλλο το ζωνάρι, αλλά τα αυτόνομα συμβούλια και οι επιτροπές απαντούν πως οι προλετάριοι δεν θα θυσιαστούν για την καλή λειτουργία της οικονομίας και υπερασπίζονται την απαλλοτρίωση και την αυτομείωση.

Η αυτομείωση, είναι η άρνηση καταβολής του συνόλου των τιμών που χρεώνονται για διάφορες υπηρεσίες, ηλεκτρισμού, τηλεφώνου, μεταφορών, ενοικίων, ακόμη και τροφίμων και άλλων καταναλωτικών αγαθών. Πληρώνουμε είτε την παλιά τιμή (όταν αυξάνεται) ή την μισή τιμή, είτε καθόλου. Αυτή η μορφή ανυπακοής εξαπλώθηκε σαν φωτιά σε όλη τη χώρα και συχνά υποστηρίχθηκε από τους εργαζομένους στις εκάστοτε υπηρεσίες.

Εάν το κίνημα της αυτομείωσης μπόρεσε να αναπτυχθεί στην Ιταλία σε μια μαζική κλίμακα, οφείλεται στην ύπαρξη εργοστασιακών αγώνων ιδιαίτερα δυναμικών και μόνιμων. Αλλά και επειδή σε αντίθεση με την Αγγλία όπου οι εργαζόμενοι συχνά περιορίζονταν στα θέματα της επιχείρησης, στην Ιταλία έβγαιναν και έξω από το εργοστάσιο.

Μέσα Μαζικής Μεταφοράς

Στο Τορίνο καθημερινά δεκάδες χιλιάδες εργαζομένων πηγαινοέρχονταν με υπεραστικό ή προαστιακό μέσο. Αυτό το γεγονός αποτελούσε μια υποχρεωτική επιμήκυνση της εργάσιμης ημέρας και ένα σημαντικό οικονομικό βάρος.

Μερικές επιχειρήσεις επιβαρύνονταν με τα μεταφορικά έξοδα των εργαζομένων τους - άλλες προέβλεπαν τη μετακίνηση των εργαζομένων με δικά τους μεταφορικά μέσα, αλλά συχνά, όπως στην περίπτωση της FIAT, το κόστος μετακίνησης το επωμίζονταν απευθείας οι ίδιοι οι εργάτες.

Το καλοκαίρι και το φθινόπωρο του 1974, η απόφαση των δύο ιδιωτικών εταιρειών συγκοινωνιών να αυξήσουν την τιμή του εισιτηρίου από 20% έως 50% προκάλεσε την άμεση αντίδραση από την πλευρά των εργατών.

Οι πρώτες αντιδράσεις ήταν αυθόρμητες και ανοργάνωτες: λεωφορεία μπλοκάρονται στο Pinerollo, ένα σημαντικό σημείο συνάθροισης των εργατών της Rivalta και της Mirafiori, μερικές αντιπροσωπίες εργατών κατευθύνονται προς τα δημαρχεία και τα γραφεία της τοπικής αυτοδιοίκησης, μερικά

φυλλάδια μοιράζονται. Όλο αυτό δεν αλλάζει πολλά όσον αφορά την αύξηση. Το συνδικάτο μεταλλουργών (FLM) στη Rivalta αποφασίζει να πάρει στα χέρια του την οργάνωση του αγώνα στη βάση της αυτομείωσης- το εβδομαδιαίο πάσο μεταφοράς πρέπει να αγοράζεται στην παλιά τιμή.

Μια σύντομη πολιτική συζήτηση ακολουθεί αυτήν την απόφαση. Η άρνηση οποιασδήποτε πληρωμής δε λαμβάνεται πρακτικά υπόψη και για έναν πολύ καλό λόγο: οι εταιρείες συγκοινωνιών θα σταματούσαν, απλά, να κινούν τα λεωφορεία τους. Σε κάθε λεωφορείο εξουσιοδοτημένοι αντιπρόσωποι έχουν λάβει υπόδειξη να μαζεύουν τις συνδρομές στην παλιά τιμή με αντάλλαγμα μια απόδειξη που εκδίδεται από τα συνδικάτα. Τα χρήματα που μαζεύονται, μεταβιβάζονται κατόπιν στις εταιρείες.

Οι μικρότερες εταιρείες αρνούνται τα χρήματα, γρήγορα όμως αναιρούν αυτή την απόφαση. Απειλούν να περικόψουν συγκεκριμένες λεωφορειακές γραμμές, ως αντίποινα. Οι διαδηλώσεις των εργατών και οι πιέσεις από τη FIAT οδηγούν την τοπική κυβέρνηση να απαιτήσει από τις αναμεμιγμένες εταιρείες να αποδεχτούν την αναστολή των περικοπών τους και να χρησιμοποιήσουν λεωφορεία στην παλιά τιμή μέχρι να επιτευχθεί συμφωνία με τα συνδικάτα.

Το γεγονός πως η άμεση δράση είχε σαν αποτέλεσμα μια τόσο γρήγορη επιτυχία είναι ύψιστης σημασίας, αν και μόνο στο επίπεδο της διαμάχης εντός των συνδικάτων και των οργανώσεων της αριστεράς. Δεν είμαστε πια μέσα στο εργοστάσιο, στην ίδια την περιοχή της παραγωγής, αλλά μάλλον στη συμβολή του εργοστασίου με τη γειτονιά ή την πόλη. Αυτό προδιαγράφει την ανάπτυξη των λαϊκών αγώνων στο επίπεδο της κατανάλωσης, χωρίς ακόμα να εμφανίζονται τα πιο χαρακτηριστικά γνωρίσματα (διαταξικότητα, δυσκολία στη σύνδεση με τους εργατικούς αγώνες). Τελευταίο και πάνω απ' όλα, αυτή η μορφή αγώνα συνιστά μια ρήξη με την παραδοσιακή πρακτική.

Η αυτομείωση του ηλεκτρικού ρεύματος

Επιβεβαιωμένη από το καλοκαίρι και στα πλαίσια του Σχεδίου Carli, η κυβέρνηση αποφάσισε στις αρχές Ιουλίου να αυξήσει την τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος. Αυτή η αύξηση προεξοφλούσε μια ολόκληρη σειρά από παρεμφερή μέτρα και, ως αποτέλεσμα, αποτελούσε ένα πολιτικό τεστ για την εξουσία. Η ικανότητα τους να επιβάλουν μια σειρά από αυξήσεις – τηλεφωνικά τέλη, δημόσιες συγκοινωνίες κλπ – κρίνονταν από την αποφασιστική ή μη δράση των συνδικάτων. Τα συνδικάτα έπρεπε να δράσουν γρήγορα.

PAGHIAMO
8 LIRE IL KWH.
COME I PADRONI

Στη δεδομένη συγκυρία, η πάλη στο εργοστάσιο δεν μπορούσε να εξυπηρετήσει ως βάση κινητοποίησης για τη συνάντηση διεκδικήσεων σχετικών με την κατανάλωση. Τα συνδικάτα του CISL* – ηλεκτρικού ρεύματος, χρησιμοποιώντας το παράδειγμα του κινήματος των περιφερειακών συγκοινωνιών, πρότειναν αργότερα να εγκαινιαστεί η αυτομείωση. Μειώθηκαν οι λογαριασμοί που λάμβαναν οι καταναλωτές κατά 50% ή, πιο ριζικά, οργανώθηκε η άρνηση της εξόφλησης των λογαριασμών.

Η αυτομείωση των λογαριασμών του ηλεκτρικού ρεύματος συμβολίζει τη διαφωνία των πελατών με τη μονόπλευρη απόφαση που πάρθηκε από την κυβέρνηση τον Ιούλιο. Η άμεση δράση πρέπει να εξαναγκάσει την κυβέρνηση να διαπραγματευτεί και μ' αυτόν τον τρόπο να καθορίσει το επίπεδο των διεκδικήσεων, γύρω από τις οποίες μπορούν να λάβουν χώρα οι διαπραγματεύσεις. Τα μέλη των συνδικάτων έθεσαν αυτό το επίπεδο στο 50% των νέων λογαριασμών του ηλεκτρικού ρεύματος. Αυτές οι αυτομειώσεις πήραν μεγάλη έκταση. Έτσι στις 12 Νοεμβρίου, στο Τορίνο, για παράδειγμα, 80.000 άτομα διαδήλωσαν και έκαψαν τις επιστολές που η ENEL (ιταλική ΔΕΗ) τους έστειλε για να τους απειλήσει "ευγενικά" για ποινικές διώξεις εάν δεν σταματούσαν να αυτομειώνουν τον λογαριασμό τους.

Έτσι, τα μέλη των συνδικάτων ενσταλάζουν μια παράνομη διάσταση της 'πολιτικής ανυπακοής' στη δράση. Στις αρχές αυτού του αγώνα τα συνδικάτα έπαιξαν καθοριστικό ρόλο. Από τις πρώτες μέρες τα συνδικάτα ηλεκτρισμού δήλωσαν πως θα αρνούσαν να κλείσουν το ρεύμα στα κτίρια διαμερισμάτων που εφάρμοζαν την αυτομείωση, οτιδήποτε κι αν συνέβαινε. Επιπλέον, ήταν έτοιμοι να ειδοποιήσουν τους ενοίκους ώστε να εξαπολυθεί κινητοποίηση για να αποτραπεί το κλείσιμο της ηλεκτροδότησης.

Το σημαντικό στοιχείο που διαπιστώνει κανείς είναι ο ρόλος ενός εργατικού συνδικάτου στην έναρξη αγώνων έξω από το εργοστάσιο. Τα εργατικά συνδικάτα είχαν φτάσει σε σημείο να αντικαθιστούν σε κάποιο βαθμό τα κόμματα ή και τις πολιτικές οργανώσεις. Η ενεργή υποστήριξη των σωματειακών πρωτοβουλιών από σύσσωμη την άκρα αριστερά στο Τορίνο αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο το κίνημα δε θα ήταν ποτέ ικανό να κινητοποιήσει τις γειτονίες ενάντια στο Σχέδιο Carli αν η άκρα αριστερά, με τις διαφορετικές λαϊκής βάσης οργανώσεις γειτονιάς, δεν είχε στηρίξει την πρωτοβουλία των συνδικάτων.

Ο αληθινός αγώνας ξεδιπλώθηκε σε δύο φάσεις. Στην πρώτη, μια καμπάνια για τη συλλογή υπογραφών δέσμευσης για την αυτομείωση εγκαινιάζεται στα

εργοστάσια, κι έπειτα, πολύ γρήγορα, στις γειτονιές. Γιατί αυτή η καμπάνια; Για να υπάρξει άμεση και μαζική διάσταση στον αγώνα. Η δεύτερη φάση πραγματεύεται την πραγματική διευθέτηση των λογαριασμών. Σε αυτό το στάδιο, μεσολαβούσαν τα συνδικάτα ηλεκτρισμού, με το να προμηθεύουν με μια πλήρη έκθεση των ημερομηνιών οπότεν οι λογαριασμοί ταχυδρομούνταν, από γειτονιά σε γειτονιά. Ως αποτέλεσμα αυτής της λογοδοσίας, οι λαϊκές οργανώσεις προχωρούσαν σε διαδηλώσεις με πανό μπροστά από συγκεκριμένα ταχυδρομικά γραφεία και μοίραζαν στους εργαζόμενους ένα φυλλάδιο το οποίο εξηγούσε τις μεθόδους της αυτομείωσης. Οι εργαζόμενοι εξοφλούσαν τους (αυτο)μειωμένους λογαριασμούς με τη χρήση προσχεδίων που είχαν ετοιμαστεί από τα συνδικάτα ή τις επιτροπές αγώνα.

Στο Τορίνο και στο Piedmont, μέσα σε μερικές εβδομάδες, περίπου 150.000 οικογένειες μείωσαν οι ίδιες με αυτόν τον τρόπο τους λογαριασμούς του ηλεκτρικού ρεύματος. Στο μεγαλύτερό τους κομμάτι, αυτές ήταν οικογένειες της εργατικής και της μικροαστικής τάξης – οι περίφημες μεσαίες τάξεις – και παρείχαν σε αυτό το μαζικό αγώνα μια πραγματική διαταξική διάσταση. Στην υπόλοιπη Ιταλία υπήρξαν αρκετές δεκάδες χιλιάδες αυτομειωμένων λογαριασμών στις πόλεις Taranto, Varese, Μιλάνο και Ρώμη. Για το Μιλάνο και τη Ρώμη, η μη εξάπλωση του κινήματος ήταν άμεσα συνδεδεμένη με το 'χαλινάρι' που επιβλήθηκε από την ηγεσία των εθνικών συνδικάτων (και έμμεσα από τα πολιτικά κόμματα, ιδιαίτερα από το ΙΚΚ). Στο Μιλάνο, η απομονωμένη άκρα αριστερά πέτυχε, παρ' όλ' αυτά, να μειωθούν περίπου 10.000 λογαριασμοί.

Πολωμένη απότομα από την εκθρόπιτα του ΙΚΚ και από τις επιφυλάξεις των συνδικαλιστών-ηγετών, η δημόσια αντιπαράθεση φέρνει αντιμέτωπους, σε εθνικό επίπεδο, τους υποστηρικτές και τους αντίπαλους της αυτομείωσης.

Όταν το ΙΚΚ παίρνει θέση για το κίνημα της αυτομείωσης, το κάνει για να ασκήσει κριτική στο θαρραλέο χαρακτήρα αυτής της μορφής αγώνα, ο οποίος σε καμία περίπτωση δε συνιστά μια μορφή δράσης της εργατικής τάξης (κεντρική θέση, και η παραλλαγή της: οι εργάτες δεν παραβαίνουν το νόμο). Η μόνη κατάλληλη μορφή εργατικού αγώνα είναι η απεργία. Διαφορετικές μορφές πάλης μπορούν να καθοδηγούνται και να είναι εκμεταλλεύσιμες μόνο από την άκρα αριστερά, είτε ρητά και κατηγορηματικά, είτε κάτω από την 'κάλυψη' των συνδικάτων της.

Η εκθρόπιτα του ΙΚΚ σχετικά με το κίνημα της αυτομείωσης στηρίζεται σε ένα επιχείρημα βασισμένο στην αντίληψη του Κράτους και της 'δημόσιας υπηρεσίας': η αυτομείωση και η ιδεολογία της πολιτικής ανυπακοής που αυτή μπορεί να προκαλέσει σε μια μαζική κλίμακα συμβάλλουν στο να τονιστεί η αποσύνθεση του Κράτους και η κρίση των θεσμών του. Σε ένα πολιτικό πλαίσιο, κατά το ΙΚΚ, όπου κάθε δράση από τα δεξιά τείνει να εξασθενεί το Κράτος (η 'στρατηγική της έντασης' υποστηρίχθηκε από την ιταλική ακροδεξιά), ένα τέτοιο κίνημα, σε ιδεολογικό επίπεδο, μπορεί μόνο να συνεισφέρει στη περαιτέρω εξασθένησή του (του Κράτους). Δεν υπάρχει αμφιβολία πως η αυτομείωση περιέχει τους σπόρους μιας σοβαρής κριτικής των δημόσιων υπηρεσιών (ή του κράτους) φερόμενων ως ουδέτερων, τεχνικών, που εξυπηρετούν οποιονδήποτε, χωρίς πολιτικές ή ιδεολογικές συνδηλώσεις.

Τηλέφωνο

Το κίνημα των αυτομειώσεων στους τηλεφωνικούς λογαριασμούς ξεκίνησε πολύ γρήγορα: μέσα σε 6 μήνες, δεκάδες χιλιάδες νοικοκυριά αρνούνται να πληρώσουν το ποσό που τους ζητούσε η SIP (αντίστοιχη του ΟΤΕ στην Ιταλία).

Το 1974, 52,000 νοικοκυριά αρνούνται να πληρώσουν τον λογαριασμό του τηλεφώνου τους. Η SIP στέλνει έγγραφες απειλές αποκοπής και τις εκπληρώνει στις αρχές Οκτώβρη. Αλλά η απάντηση δεν άργησε και πολύ. Στη Ρώμη, όπου η SIP έχει κόψει χιλιάδες τηλέφωνα από το προαστιακό προλεταριάτο, μια πρώτη συμβολική επίθεση λαμβάνει χώρα σε ένα τηλεφωνικό κέντρο. Μερικές μέρες μετά, μια έκρηξη καταστρέφει, μαζί με το κέντρο της οδού Shakespeare, 14,000 τηλεφωνικές γραμμές συμπεριλαμβανομένων και όλων των υπουργείων και του Προεδρικού Μεγάρου.

Την επόμενη ημέρα, η επιχείρηση αυτή επαναλαμβάνεται στη Γένοβα, όπου 15,000 συνδέσεις στερήθηκαν με τη σειρά τους τις γραμμές. Σε κάθε περίπτωση, η επιχείρηση είχε σαν στόχο τις αστικές γειτονίες, σε αντίποινα με τις διακοπές συνδέσεων που συνέβησαν στις φτωχότερες γειτονίες : μετρήθηκαν σε μια εβδομάδα, 27 επιθέσεις σε τηλεφωνικά κέντρα σε όλη την Ιταλία όπου 4 τουλάχιστον πέτυχαν τον σκοπό τους.

Εν τω μεταξύ, οι εισαγγελείς διέταξαν την SIP να αποκαταστήσει τις γραμμές των χρηστών που αυτομειώνουν, η απόφαση της διακοπής έγινε χωρίς να

γίνει εξέταση του νόμου και ως εκ τούτου η απόφαση ήταν παράνομη. Για όσους αυτομείωσαν ήταν ήδη μια πρώτη νίκη, όχι τόσο για τις αυξήσεις, που παρέμειναν αμετάβλητες, αλλά γιατί ήταν η πρώτη φορά που προλετάριοι κατακτούν συλλογικά και με τη βία, ένα ανυπόφορο δικαίωμα κάθε καπιταλιστικής κοινωνίας : αυτό του να μην πληρώνεις τίποτα.

Στο Μιλάνο, την πρώτη εβδομάδα του Απριλίου 1975, μια ομάδα χρυστών εισχώρησε κατά τη διάρκεια μιας απεργίας σε ένα τηλεφωνικό κέντρο και κατέστρεψε με σιδερολοστούς τις μονάδες καταγραφής χρήσης, επιτρέποντας σε μια ολόκληρη γειτονιά να κάνει δωρεάν κλήσεις.

Στέγασση

Ήταν το 1969 που προέκυψε η έκρηξη, αποτέλεσμα όλων των συσσωρευμένων εντάσεων κατά την διάρκεια των περασμένων χρόνων. Στην Ρώμη, 70.000 προλετάριοι μαντρωμένοι σε γκέτο και σε συνθήκες καταστροφικές είχαν απέναντι τους τουλάχιστον 40.000 άδεια σπίτια που δεν είχαν ενοικιαστές λόγω των ακριβών ενοικίων.

Ακόμα και η ένωση εργαζομένων της Ρώμης αναγνώριζε το γεγονός ότι

χρειάζεται μια "αναγκαία ευελιξία" στο πρόβλημα των ενοικίων. Το γενικό πολιτικό κλίμα που δημιουργήθηκε από τους εργατικούς και φοιτητικούς αγώνες άσκησε τότε μεγάλη επιρροή στην πυροδότηση μιας νέας μορφής δράσης : δεν μιλάμε πλέον για μια συμβολική κατάληψη που χρησιμεύει ως επιπλέον μοχλός πίεσης στα πλαίσια μιας διαπραγμάτευσης. Αυτό εγκαταλείφθηκε και οι καταλήψεις πήραν πλέον την μορφή μιας βίαιης απαλλοτρίωσης που αντικατόπτριζε συγκεχυμένα την βούληση των προλετάρων να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέσα για τις ανάγκες τους. Αυτοί οι αγώνες είχαν ως συνέπεια την απομυθοποίηση του κράτους ως το μοναδικό "διαμεσολαβητή" στην παροχή υπηρεσιών για όλους τους πολίτες. Αγγίζουν την ταξική φύση του κράτους και της δημοτικής διοίκησης και πραγματοποιούν μια άμεση επέκταση του αγώνα στο εργοστάσιο προς όλη την κοινωνία.

Στο Μιλάνο ο αγώνας ξεκίνησε το 1968. Στο Quarto Oggiaro, 30.000 οικογένειες στις δημοτικές και κοινοτικές κατοικίες βρέθηκαν αντιμέτωποι με μια αύξηση του μισθώματος κατά 30%, δημιουργήθηκε μία «επιτροπή ενοικιαστών». Κατά το έτος αυτό πραγματοποιήθηκαν από πόρτα σε πόρτα επαφές και οργανώθηκαν δημόσιες συνελεύσεις. Μέχρι τον Ιούνιο του 1968, 700 οικογένειες ξεκίνησαν άρνηση πληρωμής επί του συνολικού μισθώματος. Η επιτροπή των ενοικιαστών εξάπλωσε τον αγώνα με την απαίτηση ότι το νοίκι δεν θα υπερβαίνει το 10% των μισθών. Τον Σεπτέμβριο του 1968 τέσσερα άτομα συνελήφθησαν κατά τη διάρκεια μιας έξωσης. Παιδιά επιτέθηκαν σε οχήματα της αστυνομίας, και οι γυναίκες απέκλειαν τις εισόδους των διαμερισμάτων. Η επιτροπή διευρύνθηκε και η βιαιότητα της αστυνομίας έκανε τους ανθρώπους να εξοργιστούν. Τον Απρίλιο του 1970, 500 αστυνομικοί χρειάστηκαν για να εκδιώξουν μια οικογένεια.

Τον Ιούλιο του 1969, ο δήμος του Nichelino ("κόκκινο" προάστιο του Τορίνο) τελεί υπό κατάληψη : κανένας από τους κατοίκους δεν πληρώνει ενοίκιο. Το 1974, 600 εργατικές οικογένειες της Fiat Mirafiori καταλαμβάνουν κτίρια για να κατοικήσουν. Το 1976 στο Μιλάνο, 5.000 οικογένειες μένουν σε κατάληψη και 20.000 αυτομειώνουν το ενοίκιο τους. Πάνω από 100 κτήρια λειτουργούν ως ανοιχτές καταλήψεις.

Στην Ρώμη, από τον Ιανουάριο του 1974 το κίνημα μπήκε σε φάση ανάκαμψης : πάνω από 4.000 διαμερίσματα καταλήφθηκαν διαδοχικά. Αρχές Σεπτέμβρη 1974, έχουν κιάλας περάσει 11 μήνες όπου 147 οικογένειες καταλαμβάνουν κτίρια που ανήκουν στην IACP (οργανισμός κοινωνικής στέγασης). Την Πέμπτη 5 Σεπτέμβρη, η αστυνομία επεμβαίνει βίαια για να διώξει τους ανθρώπους

που κατέλαβαν αυτά τα κτίρια. Κατάφεραν να διώξουν κάποιες οικογένειες, αλλά δεν υπολόγιζαν στην αποφασιστικότητα των ανθρώπων αυτών ούτε στην ικανότητα τους να οργανώσουν την αντεπίθεση. Τις επόμενες μέρες, κάτοικοι από όλες τις γειτονιές ήρθαν για να συγκρουστούν με την αστυνομία. Ένας διαδηλωτής χάνει τη ζωή του. Και όταν αργότερα, η αστυνομία έβγαλε πάλι τα όπλα της, είχε την έκκληξη να δει πως η σφαίρες δεν έρχονταν μόνο από το δικό της μέρος. Οχτώ αστυνομικοί και ένας διοικητής τραυματίστηκαν σοβαρά και η παλίρροια είχε πλέον αλλάξει φορά. Έτσι η στρατιωτική κατοχή, που κράτησε 4 ημέρες, παίρνει τέλος. Την επόμενη μέρα, ξεκίνησαν οι διαπραγματεύσεις για την μεταφορά, υπό τις ίδιες συνθήκες, των οικογενειών που διώχτηκαν. Έλαβαν γρήγορα τέλος δεδομένου του φόβου που προκάλεσε η αντίδραση των γειτονιών.

Αυτοί οι αγώνες, μπόρεσαν συν τοις άλλοις να βάλουν σε κρίση την δομή του δημόσιου τομέα. Εκεί που, βεβαίως, η ρεφορμιστική πολιτική του Κομμουνιστικού Κόμματος δεν είχε καταφέρει ποτέ να ξεπεράσει την λογική της κερδοσκοπίας, ο ανοιχτός και ενιαίος αγώνας το πέτυχε.

Σουπερμάρκετ

Οι αυτομειώσεις στα σουπερμάρκετ, συνίστανται στην μαζική συμμετοχή ανθρώπων που είτε πληρώνουν ένα μέρος των αγαθών, είτε καθόλου.

Πυρήνες αποφασισμένων εργαζομένων θα επιλέξουν τη μόνη μορφή αγώνα που μπορεί να λυγίσει τα σουπερμάρκετ: την συλλογική οικειοποίηση, βίαιη, εάν χρειάζεται, θέτοντας σε αμφισβήτηση τον σεβασμό στην ιδιωτική περιουσία. Χωρίς αυτό να σημαίνει πως για τους εργαζομένους είναι μια ληστεία, όπως επιβεβαιώθηκε στο κείμενο που μοιράστηκε σε μια από αυτές τις δράσεις: *"τα αγαθά που πήραμε είναι δικά μας, όπως δικό μας είναι ότι έχει υπάρχει σε αυτόν τον κόσμο γιατί το έχουμε παράξει εμείς"*.

Αυτή είναι μια ιστορία αυτομείωσης που οργανώθηκε στο Μιλάνο το 1976 και δημοσιεύθηκε στο περιοδικό Contro-informazione (αντι-πληροφόρηση) :

"Κάποιοι από την Alfa και κάποια μικρά εργοστάσια από την γειτονιά του Sem-pione επέλεξαν σαν στόχο μια λαϊκή γειτονιά, το Quarto Oggiaro. Γιατί το Quarto Oggiaro? Για το κοινωνικό στοιχείο που βρίσκουμε εκεί, εργαζόμενοι μικρών και μεγάλων εργοστασίων και υποπρολετάριους οι οποίοι είναι οι άμεσα επηρεαζόμενοι από το πρόβλημα της αύξησης των τιμών. Επιπλέον, το

50% των κατοίκων οργανώνουν τις απεργίες στα ενοίκια. Το όλο θέμα ήταν καλά οργανωμένο και όλα έγιναν για να εξασφαλιστεί η ατιμωρησία όσων συμμετείχαν, αλλά και όσων έμπαιναν για να "κάνουν τα ψώνια τους".

Ένας συνταξιούχος βγήκε, με το καρότσι γεμάτο τρόφιμα και είπε στα μιλιανέζικα: *"έχουν δίκιο που το κάνουν αυτό, δεν μπορούμε να ζήσουμε με 75.000 λίρες το μήνα"* και έφυγε για το σπίτι με το καρότσι του. Οι άνθρωποι δεν σεβάστηκαν ούτε καν το συνδικαλιστικό σύνθημα που έλεγε να πληρώνουμε τα μισά. Κατάλαβαν ότι αυτή η συμπεριφορά απέναντι στα σουπερμάρκετ δεν είναι πια εφικτή και η άποψη που έλεγε πως πρέπει να πάρουμε τα πράγματα χωρίς να περιμένουμε την συνδικαλιστική παρέμβαση άρχιζε να ριζώνει στους εκμεταλλευόμενους προλετάριους και τις νοικοκυρές των γειτονιών, απορρίπτοντας την λογική συμβουλή: *"Σου δίνω κάτι και εσύ μου δίνεις κάτι άλλο"*.

Η «Κλινική του Λαού»: Ιούνιος 1971

Στο San Basilio, μια από τις περιφερειακές περιοχές γκέτο της Ρώμης, αναπτύχθηκε από τους κατοίκους ένα κίνημα που αγωνίζονταν ενάντια στις απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης. 40.000 άνθρωποι ζούσαν «παγιδευμένοι» σε αυτήν τη φτωχογειτονιά. Κατά τους τελευταίους μήνες του 1971 περίπου 100 οικογένειες προχώρησαν σε απεργία ενοικίου. Αυτό που ξεκίνησε ως μια αυθόρμητη διαμαρτυρία, σταδιακά οργανώνονταν όλο και καλύτερα. Η απεργία ενοικίου καθίσταται σημαντικό θέμα για ολόκληρη την κοινότητα, με μαζικές συγκεντρώσεις, πορείες διαμαρτυρίας και διαδηλώσεις. Το μοντέλο οργάνωσης βασίζονταν στο συντονισμό των «συναντήσεων στο πεζούλι της εισόδου», σε συνελεύσεις δηλαδή πολυκατοικίας, που έπειτα συζητούσαν σε επίπεδο γειτονιάς. Περίπου 800 οικογένειες είχαν εμπλακεί σε αυτές τις συναντήσεις, οι οποίες διοργανώθηκαν από το Κολλεκτίβα του San Basillo, μια ομάδα γυναικών και εργαζομένων από την περιοχή, όπου συμμετείχαν και αρκετοί μαθητές.

Σε μια από αυτές τις κεντρικές συναντήσεις έγινε μια συζήτηση για τα νέα σχέδια δράσης που είχαν προταθεί από τους κατοίκους της περιοχής. Συγκεκριμένα εκφράστηκε έντονη κριτική για την έλλειψη ιατρικών εγκαταστάσεων στην περιοχή: δεν υπήρχε σταθμός πρώτων βοηθειών ούτε και κλινική, ενώ το πλησιέστερο ιατρικό κέντρο ήταν στη Ρώμη. Αποφασίστηκε να ξεκινήσει ένας αγώνας για να δημιουργηθεί μια κλινική και ένα αξιοπρεπές ιατρικό κέντρο

στην περιοχή. Έπειτα από πολλές προσπάθειες και άσκηση πίεσης στο σώμα των αντιπροσώπων του δημοτικού συμβουλίου ώστε να διευθετήσει το θέμα, αποφασίστηκε τελικά να καταληφθεί ένα κτήριο για την εξυπηρέτηση των ιατρικών αναγκών της γειτονιάς. Η κατάληψη πραγματοποιήθηκε έπειτα από μια διαδήλωση γειτονιάς όπου η συμμετοχή όλων των κατοίκων απέτρεψε τις απόπειρες εκφοβισμού ή παρεμπόδισης από την αστυνομία.

Οι άνθρωποι που ανέλαβαν το Κέντρο δημιούργησαν μια μόνιμη συνέλευση που έμεινε εκεί όλο το βράδυ. Στη συνέχεια απέστειλαν μια έκκληση προς όλους τους ριζοσπάστες γιατρούς ώστε να έρθουν σε επαφή μαζί τους. Εν τω μεταξύ, άνοιξαν συζητήσεις για τις απάνθρωπες συνθήκες υπό τις οποίες ζούσαν οι κάτοικοι της περιοχής, οι οποίες αποτέλεσαν την αιτία πολλών ασθενειών. Συνειδητοποίησαν ότι αν θέλει κάποιος να απαλλαγεί από τις ασθένειες που έχει θα πρέπει να απαλλαγεί από την εκμετάλλευση στα εργοστάσια, όπου οι άνθρωποι αναπνέουν τοξικές ουσίες και διαλύουν τα σώματά τους στις γραμμές παραγωγής, καθώς και στα εργοτάξια, όπου οι άνθρωποι εργάζονται κάτω από τη βροχή, μέσα στη σκόνη και τη λάσπη. Για χρόνια τώρα οι εργαζόμενοι στήνονταν στις ουρές του ασφαλιστικού ταμείου ώστε να προμηθευτούν τα συνηθισμένα χάπια όπου στη συνέχεια τους ζητούνταν να μη γίνονται ενοχλητικοί. Είχαν βαρεθεί τη λήψη φαρμάκων τα οποία δεν κάνουν τίποτα μακροπρόθεσμα παρά μόνο τις φαρμακοβιομηχανίες πλούσιες. Είχαν κουραστεί από γιατρούς που «ζούσαν» από τις ασθένειες των άλλων. Είχαν απδιάσει στην ιδέα ότι η θεραπεία ουσιαστικά ήταν μία πρόχειρη «επισκευή» τους ώστε να μπορούν να συνεχίσουν να εργάζονται και να παράγουν για τα αφεντικά, και όταν αρρωστήσουν ξανά να πάνε πίσω για περαιτέρω «επισκευές».

Οι άνθρωποι μίλησαν επίσης για την ανάγκη αξιοπρεπών υποδομών κατοικίας όπου ο τύφος και η ηπατίτιδα δεν θα είναι ανεξέλεγκτα, λόγω των κακών αποχετεύσεων και υπονόμων. Καθώς επίσης και για την αδυναμία τους (λόγω έλλειψης χρημάτων) να αγοράσουν ικανοποιητική ποσότητα τροφίμων. Τέλος αναφέρθηκαν στην ανυπαρξία χώρων πρασίνου στην περιοχή, και όπως είπε κάποιος: *«Το San Basillo δεν χτίστηκε για να ανταποκριθεί στις ανάγκες των πολιτών, χτίστηκε για να ικανοποιήσει τα σχέδια των αφεντικών».* *«Το San Basilio είναι σαν τις παραγκουπόλεις της Fiat στο Τορίνο»*, δήλωσε ένας εργάτης οικοδομών. *«Τουλάχιστον έχει την ίδια λειτουργία, να κρατάει τους εργαζόμενους στο περιθώριο».*

Την πρώτη Κυριακή πραγματοποιήθηκε μια τεράστια συνάντηση όλων των κατοίκων του San Basilio, καθώς και ένα φεστιβάλ για να εγκαινιαστεί η «Λαϊκή Κλινική», η οποία από εκείνη την μέρα τέθηκε σε λειτουργία. Ογδόντα εργαζόμενοι, γυναίκες και νέοι συναντήθηκαν με τους γιατρούς στην κύρια αίθουσα του κέντρου. Ένα μεγάλο πανό ήταν κρεμασμένο με το σλόγκαν που συνοψιζε τον τρόπο που οι άνθρωποι ένιωθαν:

"Ο μόνος τρόπος για να πάρετε τα πάντα είναι μέσα από τον αγώνα."

Κατά τη συνεδρίαση αυτή προσδιορίστηκε ο ρόλος της κλινικής. Όπως ανέφερε μία γυναίκα: *"Αυτή η κλινική είναι κάτι περισσότερο, πέρα από το να ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες των ανθρώπων εδώ. Είναι ένα πρώτο βήμα προς τον τερματισμό της εκμετάλλευσης μας"*. Η Λαϊκή Κλινική διευθύνονταν από ιατρούς οι οποίοι συνεισφέρανε τις υπηρεσίες τους σε όλους δωρεάν, παρέχοντας επίσης δωρεάν φάρμακα και ιατρική φροντίδα, ειδικότερα στα παιδιά. Η κλινική διέθετε επίσης ένα κέντρο για πολιτική συζήτηση και για την οργάνωση άλλων αγώνων που διεξάγονταν στην περιοχή, όπως ο αγώνας κατά των φασιστών και της αστυνομίας ή οι απεργίες ενοικίου και οι καταλήψεις. Το έργο των γιατρών δεν περιοριζόταν μόνο στην προσφορά των «υπηρεσιών» τους. Επεκτείνονταν με την συμμετοχή τους σε όλους τους αγώνες στην περιοχή διευρύνοντας έτσι τις εξειδικευμένες γνώσεις τους σε μια διαδικασία όπου οι άνθρωποι έπαιρναν την υπόθεση της υγείας στα χέρια τους.

Διαβάσαμε και προτείνουμε:

«Το σπίτι των κλεφτών -Τρία μεταφρασμένα κείμενα σχετικά με το κίνημα της αυτομείωσης στην Ιταλία του '70», έκδοση «πρωτοβουλίας από την κατάληψη Πραποπούλου»-prounotouliaxal@yahoo.gr
Κατεβάστε το από:

<http://archives.espin.net/index.php/View-document-details/200-To-sipiti-ton-klefton.html>

«Εμπειρίες αυτομείωσης στο ιταλικό αυτόνομο κίνημα» - μπροσούρα για την αυτομείωση και τα αυτόνομα συμβούλια στην Ιταλία τη δεκαετία του '70

Κατεβάστε το από:

http://athens.indymedia.org/front.php3?lang=el&article_id=1195086

Επισκεφτείτε:

Κινήματα αυτομείωσης στο Τορίνο:

http://athens.indymedia.org/front.php3?lang=el&article_id=1188313

Για την αυτομείωση στην Ιταλία – Bruno Ramirez:

<http://rioter.info/2009>

Ο εργατίζτικος φεμινισμός στην Ιταλία του '70:

<http://www.blackout.gr/pdf/tamatiatiouplhthous02.pdf>

Από τον ιταλικό Εργατίζτικό (Operaismo) στον «Αυτόνομο Μαρξίζτικό»:

<http://www.rebelnet.gr/articles/view/From-Operaismo-to-Autonomist-Marxism>

Μια νύχτα με τον Sergio στη Ρώμη/ Τα μάτια του πλήθους/:

<http://www.blackout.gr/pdf/tamatiatiouplhthous03.pdf>

Η φυλή των τυφλοπόντικων/ του Sergio Bologna:

http://rizospastes.blogspot.com/2009/01/2_15.html

Italy 60s-70s – Άρθρα στα αγγλικά για την μαζική κοινωνική αναταραχή και την ταξική πάλη στην Ιταλία στη δεκαετία του '60 και του '70:

<http://libcom.org/tags/italy-60s-70s>

The Italian Background - Ernest Dowson:

<http://libcom.org/history/italian-background-ernest-dowson>

Take over the city - Community struggles in Italy 1973, από Lotta Continua:

<http://libcom.org/tags/take-over-city-italy-1972-lotta-continua>

Italy 1977-8: Living with an earthquake - Red Notes:

<http://libcom.org/library/italy-1977-8-living-earthquake-red-notes>

Βιβλία σχετικά με το ριζοσπαστικό κίνημα στην Ιταλία:

Guattari Felix, *Το αίσθημα της ευτυχίας γίνεται ανατρεπτικό όταν είναι συλλογικό*, εκδόσεις Ελευθεριακή Κουλτούρα

Katsiaficas George, *Η ανατροπή της πολιτικής*, εκδόσεις Ελευθεριακή Κουλτούρα

Μπαλεστρίνι Νάνι, *Οι Αόρατοι*, εκδόσεις Βιβλιοπέλαγος

Μπαλεστρίνι Νάνι, *Τα θέλουμε όλα*, εκδόσεις Στοχαστής

Philorati Marco, *Η συμμορία Μπελίνι*, εκδόσεις Ελευθεριακή Κουλτούρα

Συλλογή κειμένων, Αυτονομία, απόψεις, αγώνες μαρτυρίες των Ιταλών αυτόνομων (1970-1980), έκδοση της Λέσχης κατασκόπων του 21ου αιώνα

Συλλογικό (επιμέλεια Ν.Μπαλεστρίνι και Π.Μορόνι), *Η Χρυσή Ορδή*, εκδόσεις Ελευθεριακή Κουλτούρα

Θεσσαλονίκη, Οκτώβριος 2010
κατάληψη Φάμπρικα ΥΦΑΝΕΤ